

ՔՐԵԱԿԱՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔ

ՀԱՄԱԿԱՐԳՉԱՅԻՆ ՏԵԽՆԻԿԱՅԻ ՕԳՏԱԳՈՐԾՄԱՍԲ ԿԱՏԱՐՎՈՂ ՀԱՓՇՏԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ ՈՐՊԵՍ ԿԻԲԵՌՆԱՆՑԱԳՈՐԾՈՒԹՅԱՆ ԴՐՍԵՎՈՐՈՒՄ

ԱՐՄԻՆԵ ՄԵԼԻՔՍԵԹՅԱՆ

2000 թվականին Ավստրիայում կայացած ՄԱԿ-ի՝ «Հանցագործության կանխարգելման և իրավախախտողների հետ վարվելու» համաժողովում տրվել է կիրառական ցանցագործության հետևյալ բնորոշումը. «Կիրառական ցանցագործությունն ընդգրկում է ցանկացած հանցագործություն, որը կատարվում է համակարգչային համակարգի կամ ցանցի օգնությամբ, համակարգչային համակարգի կամ ցանցի շրջանակներում, կամ համակարգչային համակարգի կամ ցանցի դեմ»: Այդ համաժողովում առանձնացվել է նաև կիրառական ցանցագործության երկու կատեգորիա՝ կիրառական ցանցագործություն նեղ իմաստով, որն ընդգրկում է համակարգչային համակարգի և համակարգչային տեղեկատվության անվտանգության դեմ ուղղված արարքները, և կիրառական ցանցագործություն լայն իմաստով (հանցագործություններ, որոնք կապված են համակարգչի օգտագործման հետ), որն ընդգրկում է համակարգչային համակարգի կամ ցանցի միջոցով կատարվող ցանկացած հանցավոր արարք կամ կապված է դրա հետ, ինչպես նաև հարակից հանցանքները:

Լայն իմաստով կիրառական ցանցագործություն կարելի է համարել ՀՀ գործող քրեական օրենսգրքի 181 հոդվածով նախատեսված հանցանքը: Հոդվածի առաջին մասը պատասխանատվություն է նախատեսում համակարգչային տեխնիկայի օգտագործմամբ ուրիշի գույքի զգալի չափերով հափշտակության համար: Նշված նորմը, ի տարբերություն 1961 թվականի քրեական օրենսգրքի, նոր է, որը պայմանավորված է տեղեկատվական տեխնոլոգիաների զարգացմամբ:

ՀՀ քրեական օրենսգրքի 181 հոդվածով նախատեսված հանցագործության օբյեկտը սեփականության պաշտպանությանն ուղղված հասարակական հարաբերություններն են, իսկ առարկան՝ ուրիշի գույքը: Անձը գույքային հանցագործություն կատարելու համար համակարգչային տեղեկատվության մեջ կարող է մտցնել կեղծ տեղեկություններ կամ փոխել եղած տեղեկությունը, որի միջոցով հնարավորություն է ստանում հափշտակելու գույքը:

Ինչպես նշվեց, քրեական պատասխանատվություն կարող է առաջանալ, եթե համակարգչային տեխնիկայի օգտագործմամբ հափշտակ-

վում է զգալի չափի գույք: Քննարկման է ենթակա այն հարցը, թե որ չափը պետք է համարել զգալի: Համաձայն ՀՀ քրեական օրենսգրքի 175 հոդվածի 4-րդ մասի՝ սեփականության դեմ ուղղված հանցագործություններում զգալի չափ է համարվում հանցագործության պահին Հայաստանի Հանրապետությունում սահմանված նվազագույն աշխատավարձի երեսնապատիկից հինգհարյուրապատիկը չգերազանցող գումարը (արժեքը), իսկ գողության միջոցով հափշտակության դեպքում՝ նվազագույն աշխատավարձի հնգապատիկից հինգհարյուրապատիկը չգերազանցող գումարը (արժեքը), իսկ «Վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ» ՀՀ օրենսգրքի 53 հոդվածը վարչական պատասխանատվություն է նախատեսում համակարգչային տեխնիկայի օգտագործման միջոցով մանր չափերով հափշտակության համար: Նույն հոդվածի 3-րդ մասի 2-րդ կետի համաձայն՝ համակարգչային տեխնիկայի օգտագործման միջոցով հափշտակության դեպքում մանր չափ է համարվում հանցագործության պահին Հայաստանի Հանրապետությունում սահմանված նվազագույն աշխատավարձի երեսնապատիկը չգերազանցող գումարը (արժեքը): Ուստի ՀՀ քրեական օրենսգրքի 181 հոդվածով նախատեսված հանցագործության դեպքում զգալի չափ պետք է համարել նվազագույն աշխատավարձի երեսնապատիկից հինգհարյուրապատիկը չգերազանցող գումարը: Իսկ 500.000 դրամ գումարը (արժեքը), կարծում ենք, ևս պետք է գնահատել որպես զգալի չափ, քանի որ 500.000 դրամը չի գերազանցում նվազագույն աշխատավարձի հինգհարյուրապատիկը, իսկ խոշոր չափ է համարվում հինգհարյուրապատիկից մինչև երեքհազարապատիկը չգերազանցող գումարը: Բացի այդ՝ նորմը կարելի է մեկնաբանել հոգուտ հանցանք կատարած անձի:

Համակարգչային տեխնիկայի օգտագործմամբ հանցագործության հանցակազմի օբյեկտիվ կողմի յուրահատկությունը հափշտակության եղանակներից տարբերվում է նրանով, որ հափշտակությունը կատարվում է համակարգչային տեխնիկան օգտագործելով: Համակարգչային տեխնիկա ասելով պետք է հասկանալ այն սարքը, որը նախատեսված է հաշվողական և տեղեկատվական որոշակի խնդիրների լուծման ընթացքում համապատասխան տեղեկություն մշակելու համար, այսինքն՝ այնպիսի սարք, որի հիշողության մեջ կարող է մուտքագրվել, պահվել, կամ որով կարող է մշակվել տեղեկություն: Համակարգչային տեխնիկա կարելի է համարել ոչ միայն անհատական համակարգիչները, այլ նաև նոր սերնդի բջջային հեռախոսները: Պետք է նշել, որ հոդվածի ձևակերպումից պարզ չէ, թե համակարգչային տեխնիկայի օգտագործումը համարվում է հանցագործության կատարման եղանակ, միջոց, թե՛ գործիք: Մասնագիտական գրականության մեջ կարծիք է հայտնվել այն մասին, որ քննարկվող հանցագործությունը հափշտա-

կության ինքնուրույն եղանակ չէ, այլ հանցագործության միջոց է¹: Ուստի կարելի է օրենսդրորեն սահմանել, որ հափշտակությունը կատարվում է համակարգչային տեխնիկան օգտագործելու միջոցով:

Քննարկվող հանցագործության սուբյեկտիվ կողմը բնութագրվում է մեղքի դիտավորյալ ձևով, ընդ որում՝ միայն ուղղակի դիտավորությամբ: Այսինքն՝ հանցանք կատարած անձը գիտակցում է, որ ուրիշի գույքին ապօրինի, շահադիտական նպատակով, անհատույց տիրանում է՝ օգտագործելով համակարգչային տեխնիկան, և ցանկանում է այդ:

Համակարգչային տեխնիկայի օգտագործմամբ հանցագործության համար քրեական պատասխանատվության ենթակա է հանցանքը կատարելու պահին 16 տարին լրացած ֆիզիկական մեղսունակ անձը: Սակայն, կարծում ենք, 14-ից 16 տարեկան անձինք ևս տիրապետում են համակարգչային տեխնիկային, երբեմն ավելի հմտորեն, ունեն բավարար մտավոր զարգացածության աստիճան, որպեսզի գիտակցեն իրենց կողմից կատարված արարքի հանրային վտանգավորությունը, առավել ևս, որ գողության համար քրեական պատասխանատվության ենթակա է 14 տարին լրացած անձը: Ուստի կարծում ենք, որ քննարկվող հանցագործության սուբյեկտ կարելի է նախատեսել 14 տարին լրացած ֆիզիկական մեղսունակ անձին:

ՀՀ քրեական օրենսգրքի 181 հոդվածի երկրորդ և երրորդ մասերով նախատեսված ծանրացնող հանգամանքները գրեթե նույնանում են հափշտակությունների ծանրացնող հանգամանքների հետ: Հոդվածի երկրորդ մասը պատասխանատվություն է նախատեսում արարքը մի խումբ անձանց կողմից նախնական համաձայնությամբ, ինչպես նաև խոշոր չափերով կատարելու համար, իսկ երրորդ մասը՝ կազմակերպված խմբի կողմից, ինչպես նաև առանձնապես խոշոր չափերով կատարելու համար:

Սակայն կարծում ենք, որ համակարգչային տեխնիկայի օգտագործմամբ հափշտակությունը առավել հաճախ կատարվում է տեղեկատվական համակարգ անօրինական մուտք գործելով, ուստի սա կարելի է ծանրացնող հանգամանք համարել:

ՀՀ քրեական օրենսգրքի 181 հոդվածով նախատեսված հանցագործության հանցակազմը նյութական է, այսինքն՝ հանցագործությունն իրավաբանորեն ավարտված է համարվում, երբ հանցանք կատարած անձն իրական հնարավորություն է ստանում հափշտակված գույքը տնօրինելու կամ օգտագործելու: Գույքը փաստացի օգտագործելու կամ տնօրինելու հանգամանքը պարտադիր չէ հանցանքն ավարտված համարելու համար: Օրինակ, եթե համակարգչային տեխնիկայի օգտագործմամբ դրամական միջոցներ են փոխանցվել հանցավորի բանկային

¹ Տե՛ս «Հայաստանի Հանրապետության քրեական իրավունք», Հատուկ մաս (հինգերորդ հրատակություն փոփոխություններով և լրացումներով), Եր., 2012, էջ 393:

հաշվեհամարին, ապա հափշտակության ավարտ պետք է համարել ոչ թե դրամական միջոցները կանխիկացնելու, այլ դրամական միջոցները հանցավորի հաշվեհամարին փոխանցելու պահը, քանի որ այդ պահից սկսած՝ անձն օբյեկտիվորեն հնարավորություն ունի դրանք տնօրինելու:

Որոշակի յուրահատկություն ունի նաև համակարգչային տեխնիկայի օգտագործմամբ հափշտակության կատարման վայրը պարզելը, քանի որ շատ հաճախ օբյեկտիվ կողմը կազմող արարքը կարող է կատարվել մեկ վայրում (մեկ պետության տարածքում), իսկ հանրորեն վտանգավոր հետևանքը կարող է վրա հասնել մեկ այլ վայրում (մեկ այլ պետության տարածքում): Եթե քննարկվող հանցագործությունը դիտարկենք որպես համակարգչային հանցագործություն, ապա ըստ տեսության, համակարգչային հանցագործությունների կատարման վայր պետք է համարել այն պետության տարածքը, որտեղ առաջացել են հանրորեն վտանգավոր հետևանքները²: Իսկ եթե այն դիտարկենք որպես զուտ սեփականության դեմ ուղղված հանցանք, ապա հանցանքի վայր կարելի է դիտել նաև այն վայրը, որտեղ կատարվել է հանրորեն վտանգավոր գործողությունը:

ՀՀ քրեական օրենսգրքի 181 հոդվածի առաջին մասով նախատեսված հանցագործությունը «պատժվում է տուգանքով՝ նվազագույն աշխատավարձի հարյուրապատիկից երեքհարյուրապատիկի չափով, կամ կալանքով՝ առավելագույնը երկու ամիս ժամկետով, կամ ազատազրկմամբ՝ առավելագույնը երկու տարի ժամկետով և տուգանքով՝ նվազագույն աշխատավարձի առավելագույնը հիսնապատիկի չափով կամ առանց դրա»: Դժվար չէ նկատել, որ «և տուգանքով՝ նվազագույն աշխատավարձի առավելագույնը հիսնապատիկի չափով կամ առանց դրա» բառակապակցությունը զուտ տեխնիկական պատճառներով չի հանվել հոդվածի սանկցիայից, քանի որ 2006 թվականից տուգանքը կարող է նշանակվել միայն որպես հիմնական պատիժ: Կարծում ենք՝ փոփոխման են ենթակա տուգանքի ձևով նախատեսված պատժատեսակի և՛ նվազագույն, և՛ առավելագույն չափերը, քանի որ համակարգչային տեխնիկայի օգտագործման միջոցով մանր չափերով հափշտակություն կատարելու համար ևս կարող է 100.000 դրամի չափով տուգանք նշանակվել (վարչական կարգով): Բացի այդ, եթե համեմատենք հափշտակության հատկապես այն եղանակների պատժաչափերի հետ, որոնց պարագայում զգալի չափ է համարվում նվազագույն աշխատավարձի երեսնապատիկից հինգհարյուրապատիկը չգերազանցող գումարը (խարդախություն, յուրացում կամ վատնում), ապա այդ արարքների համար նախատեսված տուգանքի ձևով պատժի նվազագույն շեմ է համարվում նվազագույն աշխատավարձի երեքհարյուրա-

² См. у **Крылов В. В.** Информационные компьютерные преступления. М., 1997, էջ 23, «Հայաստանի Հանրապետության քրեական իրավունք», Հատուկ մաս, էջ 585:

պատիկը: Իսկ ինչ վերաբերում է ՀՀ քրեական օրենսգրքի 181 հոդվածի առաջին մասի սանկցիայով նախատեսված տուգանքի առավելագույն չափին, ապա ստացվում է այնպես, որ հնարավոր է՝ 500.000 դրամի գույք հափշտակվի համակարգչային տեխնիկայի օգտագործմամբ, այնինչ առավելագույն պատիժը տուգանքի ձևով չի կարող գերազանցել նվազագույն աշխատավարձի երեքհարյուրապատիկը: Կարծում ենք, որ տվյալ դեպքում տուգանքի ձևով պատիժ կարելի է նախատեսել նվազագույն աշխատավարձի երեքհարյուրապատիկից հինգհարյուրապատիկի չափով, առավել ևս, որ նույն հոդվածի երկրորդ մասով նախատեսված հանցանքի համար սահմանված պատժի ստորին շեմը նվազագույն աշխատավարձի հինգհարյուրապատիկն է:

Համակարգչային տեխնիկայի օգտագործմամբ հափշտակությունը պետք է տարբերել հափշտակության մյուս եղանակներից՝ գողությունից, խարդախությունից, ինչպես նաև սեփականության դեմ ուղղված այլ հանցագործություններից:

Համակարգչային տեխնիկայի օգտագործմամբ հափշտակությունը շատ նման է գողությանը և խարդախությանը. այն ներառում է ն՝ գողության հատկանիշներ, քանի որ կատարվում է գաղտնի, և՛ խարդախության հատկանիշներ, քանի որ կատարվում է խաբեությամբ կամ վստահությունը չարաշահելով: Այն պետք է տարբերել նաև բանկային պլաստիկ քարտերի միջոցով կատարվող հափշտակություններից, քանի որ բանկային պլաստիկ քարտերի «հափշտակությունը» (հետագայում դրամական միջոցներին տիրանալու համար) համարվում է հափշտակության որևէ եղանակով կատարվող հանցագործության նախապատրաստություն: Հափշտակված պլաստիկ քարտերի միջոցով բանկումատներից դրամ կանխիկացնելն անհրաժեշտ է որակել որպես գողություն, որովհետև սարքավորման աշխատանքի տեխնիկական գործընթացը չի խախտվում, և հափշտակությունը կատարվում է գաղտնի: Եթե անձը ձեռք է բերում ուրիշին պատկանող քարտ և այն ներկայացնում է առևտրային կազմակերպության ներկայացուցչին ու դրա միջոցով ձեռք է բերում գույք, իսկ դրամական միջոցները դուրս են գրվում քարտի օրինական սեփականատիրոջ հաշվից, և եթե այդ ժամանակ հանցագործն իրեն ներկայացնում է որպես քարտի օրինական տեր՝ «ապրանքային կտրոնի վրա կեղծ ստորագրություն դնելով», ապա տվյալ դեպքում առկա է խարդախություն, որը կատարվել է խաբեության եղանակով: Առևտրային կազմակերպության կամ խանութի աշխատակիցը պարտավոր է քարտը ներկայացնող հաճախորդին նույնացնել քարտի օրինական սեփականատիրոջ հետ, որը նա կատարում է ապրանքային կտրոնի և քարտի վրայի ստորագրությունները համեմատելով, սակայն հանցավորը, ներկայացնելով ուրիշին պատկանող բանկային պլաստիկ քարտը, խանու-

թի աշխատակցին մուրրության մեջ է գցում և հափշտակում է գույքը:

Համակարգչային տեխնիկայի օգտագործմամբ հափշտակությունը չպետք է համարել խարդախությանը կատարող հափշտակությունների մասնավոր դրսևորում³:

Եթե համակարգչային տեխնիկայի օգտագործման միջոցով պատրաստվում է կեղծ փաստաթուղթ, այդ թվում նաև էլեկտրոնային ձևով, և ներկայացվում է անձին, ով, գնահատելով այդ փաստաթուղթը, հանցավորին հանձնում է գույք կամ գույքի նկատմամբ իրավունք, ապա այստեղ առկա է խարդախության հանցակազմը: Այսինքն՝ խաբեությունը, որը բնորոշ է միայն խարդախությանը, կարող է կատարվել նաև համակարգչային տեխնիկայի միջոցով, սակայն տվյալ դեպքում ՀՀ քրեական օրենսգրքի 181 հոդվածով նախատեսված հանցագործությունը բացակայում է, քանի որ հափշտակությունը կատարվել է խաբեության եղանակով, իսկ համակարգչային տեխնիկան դարձել է խաբեության միջոց:

Համակարգիչը և սոցիալական ցանցերը օգտագործվում են նաև պոտենցիալ տուժողների հետ կապ հաստատելու, նրանց վստահությունը շահելու նպատակով: Նման պարագայում ևս, կարծում ենք, ՀՀ քրեական օրենսգրքի 181 հոդվածով նախատեսված հանցանքը բացակայում է, քանի որ տվյալ դեպքում համակարգչային տեխնիկան համարվում է ոչ թե հափշտակության, այլ տուժողների հետ կապ հաստատելու միջոց, որից հետո է տեղի ունենում, օրինակ, խաբեությունը, և տուժողը, ընկնելով մուրրության մեջ, գույքը հանձնում է հանցավորին: Սակայն դատաքննչական պրակտիկայում ՀՀ քրեական օրենսգրքի 181 հոդվածով են որակվում նաև այն դեպքերը, երբ համակարգչային տեխնիկայի օգտագործմամբ սոցիալական ցանցերի միջոցով տեղի է ունենում դրամական միջոցների հափշտակություն⁴:

Կարծում ենք՝ այն բոլոր դեպքերում, երբ անմիջական շփում կա հանցանք կատարած անձի և տուժողի միջև, ապա ՀՀ քրեական օրենսգրքի 181 հոդվածով նախատեսված հանցանքը բացակայում է, իսկ եթե հափշտակությունը կատարվում է այնպես, որ հանցանք կատարող անձը և տուժողը չեն հանդիպում, այլ նրանց շփումը սկսվում և ավարտվում է կիբեռտարածքում, ապա արարքը պետք է որակել հափշտակություն, որը կատարվել է համակարգչային տեխնիկայի օգտագործմամբ:

Այսպիսով, եթե համակարգչային տեխնիկայի օգտագործմամբ կատարվում է այնպիսի արարք, որը կարող է կատարվել նաև այլ տեխնիկայի օգնությամբ, ապա քննարկվող հանցակազմը բացակայում է: Օ-

³ ՀՀ Ազգային ժողովի օրակարգում ընդգրկված է ՀՀ քրեական օրենսգրքում փոփոխություններ և լրացումներ կատարելու մասին օրենքի նախագիծը, որտեղ նախատեսված է նոր նորմ համակարգչային խարդախության համար:

⁴ Տե՛ս **Ахраменка Н. Ф.** Квалификация хищений, совершаемых с использованием компьютерной техники. Гродно, 1998, էջ 247:

րինակ՝ խարդախության դեպքում տուժողին մոլորության մեջ գցելու համար կարող են օգտագործվել տարբեր հնարքներ, այդ թվում՝ համակարգչի օգտագործմամբ կարող է պատրաստվել կեղծ փաստաթուղթ կամ պոտենցիալ տուժողներին գտնելու և նրանց վստահությունը ձեռք բերելու համար՝ օգտագործվել սոցիալական ցանցերը: Կարծում ենք՝ տվյալ դեպքում արարքը կհամարվի խարդախություն՝ անկախ այն բանից, որ խաբեություն կատարելու համար կեղծ փաստաթուղթը պատրաստվել է համակարգչային տեխնիկայի օգտագործմամբ, կամ տուժողներին վստահությունը ձեռք բերելու համար օգտագործվել է համակարգչային ցանցը:

Հնարավոր է նաև այնպիսի իրավիճակ, երբ հանցագործները համակարգչային տեխնիկայի օգտագործման միջոցով ստանան որոշակի գույքային օգուտներ: Օրինակ՝ վերջին ժամանակներում հակերներին հաջողվում է տարբեր վնասակար ծրագրերի միջոցով մուտք գործել անհատական համակարգիչներ, որոշակի տեղեկություն օգտատերերի համար դարձնել օգտագործման համար ոչ պիտանի: Այնուհետև նշված տեղեկությունը (ֆայլերը) օգտագործման համար պիտանի դարձնելու դիմաց պահանջել և ստանալ որոշակի գումար: Տվյալ դեպքում նշված արարքը չենք կարող որակել որպես համակարգչային տեխնիկայի օգտագործման միջոցով կատարված հափշտակություն, քանի որ այն պարունակում է ոչ թե հափշտակության, այլ շորթման հատկանիշներ: Իսկ վերջինիս համար պատասխանատվություն նախատեսող ՀՀ քրեական օրենսգրքի 182 հոդվածով նախատեսված հանցագործության օբյեկտիվ կողմը դրսևորվում է պահանջ ներկայացնելով, որը կարող է կատարվել անձի կամ նրա մերձավորի մասին արատավորող կամ անձի կամ նրա մերձավորի իրավունքներին ու օրինական շահերին էական վնաս պատճառող տեղեկություններ հրապարակելու, ինչպես նաև անձի կամ նրա մերձավորի նկատմամբ բռնություն գործադրելու սպառնալիքով կամ անձի, նրա մերձավորի գույքը կամ այլ անձանց տնօրինության կամ պահպանության տակ գտնվող գույքը ոչնչացնելու (վնասելու) սպառնալիքով: Այսինքն՝ գույք հանձնելու համար ներկայացվող պահանջը կարող է կատարվել օրենքում թվարկված սպառնալիքներով, որը չի ներառում տեղեկություն ոչնչացնելու սպառնալիքը: Գործող օրենսդրության պայմաններում համապատասխան հատկանիշների առկայության դեպքում արարքը համակարգչային տեղեկությունների ուղեփակման (մեկուսացման), ոչ պիտանի վիճակի բերելու մասով կարելի է որակել ՀՀ քրեական օրենսգրքի 253 հոդվածով՝ համակարգչային սաբոտաժ՝ որպես համակարգչային տեղեկատվության և անվտանգության դեմ ուղղված հանցագործություն: Իսկ այդ ճանապարհով դրամական միջոցներ «շորթելը», փաստորեն, չի առաջացնում քրեական պատասխանատվություն: Ուս-

տի կարծում ենք, որ կարելի է կա՛մ համալրել ՀՀ քրեական օրենսգրքի 181 հոդվածը՝ դրանում նախատեսելով նաև նշված արարքի օբյեկտիվ կողմը, կա՛մ ՀՀ քրեական օրենսգրքի 253 հոդվածում նախատեսել ծանրացնող հանգամանք՝ շահադիտական դրդումներով կատարելը: Կարծում ենք, որ երկրորդ մտտեցումն ավելի ընդունելի է, քանի որ նկարագրված արարքը կատարելու դեպքում նախ խախտվում են համակարգչային տեղեկատվության անվտանգության ապահովմանն ուղղված հասարակական հարաբերությունները, այնուհետև՝ որպես լրացուցիչ օբյեկտ՝ սեփականության պաշտպանությանն ուղղված հասարակական հարաբերությունները:

Տարբերակելով համակարգչային տեխնիկայի միջոցով հափշտակությունը գողությունից և խարդախությունից՝ անդրադառնանք նաև սեփականության դեմ ուղղված այլ հանցագործությունների և համակարգչային տեխնիկայի միջոցով կատարվող հափշտակության միջև եղած տարբերություններին:

Համակարգչային տեխնիկայի օգտագործմամբ հափշտակությունը պետք է տարբերել առանց հափշտակության հատկանիշի գույքային վնաս պատճառելուց, որի համար պատասխանատվություն է սահմանված ՀՀ քրեական օրենսգրքի 184 հոդվածով, որում նախատեսված հանցագործության առանձնահատկությունն այն է, որ այս դեպքում հանցագործը չի տիրանում ուրիշի գույքին, այլ սեփականատիրոջը պատճառում է խոշոր չափերի գույքային վնաս՝ բաց թողնված օգուտի կամ գույքի անօրինական օգտագործման ձևով: Օրինակ, եթե համակարգչային տեխնիկայի օգնությամբ հանցավորը կարողանում է ստեղծել բջջային հեռախոսի «SIM» քարտի կրկնօրինակը և ուրիշի հաշվին իրականացնել հեռախոսային խոսակցություններ, որի համար հետագայում վճարում է տուժողը, ապա այստեղ ևս ՀՀ քրեական օրենսգրքի 181 հոդվածով նախատեսված հանցագործությունը բացակայում է, քանի որ բացակայում է առարկան՝ ուրիշի գույքը: Տվյալ դեպքում սեփականատիրոջը պատճառվում է գույքային վնաս, իսկ հանցավորը չի տիրանում ուրիշի գույքին, այլ խնայում է իր միջոցներն ուրիշի հաշվին:

Համակարգչային տեխնիկայի օգտագործմամբ հափշտակությունը պետք է տարբերել նաև համակարգչային տեղեկատվության անվտանգության դեմ ուղղված հանցագործություններից, որոնց համար պատասխանատվություն սահմանող նորմերը նախատեսված են ՀՀ քրեական օրենսգրքի 25-րդ գլխում: Այս հանցագործությունների հիմնական տարբերությունը հանցագործության առարկան է. համակարգչային տեղեկատվության անվտանգության դեմ ուղղված հանցագործություններում առարկա է համարվում համակարգչային տեղեկությունը, իսկ ՀՀ քրեական օրենսգրքի 181 հոդվածով նախատեսված հանցագործության առարկան է համարվում ուրիշի գույքը, որը հափշտակելու համար

օգտագործվում է համակարգչային տեխնիկա, և որը կարող է կատարվել նաև տեղեկությունն օգտագործելու միջոցով:

Մակայն բացառված չեն այն դեպքերը, երբ ՀՀ քրեական օրենսգրքի 181 հոդվածով նախատեսված հանցանքը և համակարգչային տեղեկատվության անվտանգության դեմ ուղղված հանցագործությունները համակցություն կազմեն. մասնավորապես՝ անձը հափշտակություն կատարելու համար կարող է ապօրինի մուտք գործել տեղեկատվական համակարգ, որի համար պատասխանատվություն է նախատեսված ՀՀ քրեական օրենսգրքի 251 հոդվածով: Թերևս բացառված է ՀՀ քրեական օրենսգրքի 252 հոդվածով («Համակարգչային տեղեկությունը փոփոխելը») նախատեսված հանցագործության հետ ՀՀ քրեական օրենսգրքի 181 հոդվածով նախատեսված հանցագործության իդեալական համակցություն կազմելու հնարավորությունը, քանի որ ՀՀ քրեական օրենսգրքի 252 հոդվածի դիսպոզիցիան վկայակոչող է, այսինքն՝ համակարգչային տեղեկությունը փոփոխելու համար տվյալ հոդվածով նախատեսվում է քրեական պատասխանատվություն, եթե բացակայում են ուրիշի գույքը հափշտակելու հատկանիշները:

Համակարգչային տեխնիկայի օգտագործմամբ հափշտակություն կատարելու քրեաիրավական բնութագրի խորը և բազմակողմանի ուսումնասիրումը հնարավորություն կտա այն սահմանազատելու հարակից համակարգչային հանցագործություններից, ինչը կատարված արարքին քրեաիրավական ճիշտ գնահատական տալու կարևոր գրավականներից է, իսկ համակարգչային տեխնիկայի օգտագործման միջոցով հափշտակություն կատարելու համար քրեական պատասխանատվություն նախատեսող հոդվածի կատարելագործումը կնպաստի իրավական նորմի միատեսակ կիրառմանը:

Այս համատեքստում առաջարկում ենք ՀՀ քրեական օրենսգրքի 181 հոդվածը վերախմբագրել հետևյալ կերպ.

Հոդված 181. Համակարգչային տեխնիկայի օգտագործման միջոցով հափշտակություն

Համակարգչային տեխնիկայի օգտագործման միջոցով ուրիշի գույքի զգալի չափերով հափշտակությունը՝

պատժվում է տուգանքով՝ նվազագույն աշխատավարձի երեքհարյուրապատիկից հինգհարյուրապատիկի չափով, կամ կալանքով՝ առավելագույնը երկու ամիս ժամկետով, կամ ազատազրկմամբ՝ առավելագույնը երկու տարի ժամկետով :

2. Նույն գործողությունը, որը կատարվել է՝

1) մի խումբ անձանց կողմից նախնական համաձայնությամբ,

2) խոշոր չափերով,

3) համակարգչային տեղեկատվական համակարգ ապօրինի մուտք գործելով՝

պատժվում է տուգանքով՝ նվազագույն աշխատավարձի հինգհարյուրապատիկից հազարապատիկի չափով, կամ ազատազրկմամբ՝ երկուսից հինգ տարի ժամկետով:

3. Սույն հոդվածի առաջին կամ երկրորդ մասով նախատեսված գործողությունը, որը կատարվել է՝

1) առանձնապես խոշոր չափերով,

2) կազմակերպված խմբի կողմից՝

պատժվում է ազատազրկմամբ՝ չորսից ութ տարի ժամկետով՝ գույքի բռնագրավմամբ կամ առանց դրա:

Կարծում ենք, որ առաջարկվող օրենսդրական փոփոխությունը կարող է նպաստել համակարգչային տեխնիկայի օգտագործմամբ կատարվող հափշտակությունների դեմ պայքարի արդյունավետությանը:

Բանալի բառեր – *համակարգչային հանցագործություն, հափշտակություն, հանցագործության միջոց, ուրիշի գույք, համակարգչային տեխնիկա*

АРМИНЕ МЕЛИКСЕТЯН – Хищение с использованием компьютерной техники как проявление киберпреступности. – С развитием информационных технологий возникли новые виды преступлений; хищение с использованием компьютерной техники – один из них. В статье проанализированы уголовно-правовой характер хищения с использованием компьютеров и особенности его квалификации, а также разграничены данный вид хищения и сходные компьютерные преступления. На основании проделанного анализа предлагается отредактировать соответствующую правовую норму, что будет способствовать единообразному её применению.

Ключевые слова: *компьютерное преступление, хищение, способ совершения преступления, чужое имущество, компьютерная техника*

ARMINE MELIKSETYAN - Plunder Committed through Computer Technology as a Type of Cybercrime. – The development of information technology witnessed the advent of new types of crimes, one of which is the plunder committed through computer technology. The criminal legal aspect of the above-mentioned crime and the peculiarities of its qualification are analysed, as well as the main features of distinguishing it from the other types of cybercrime are highlighted in the presented article. As a result of the analysis provided the author suggests revising the provision, which sets criminal responsibility for the committal of plunder through computer technology. The author states that such a change will contribute to the unified application of the discussed provision.

Key words: *cybercrime, plunder, means of crime, another's property, computer technology*